

Udział Biblioteki Śląskiej w ESTC (Eighteenth Century Short Title Catalogue)

W grudniu 1990 roku Biblioteka Śląska podjęła współpracę z Biblioteką Brytyjską w Londynie na rzecz ESTC – *Międzynarodowego Skomputeryzowanego Systemu Informacji o Drukach XVIII-wiecznych*.

System powstał w 1977 r. w British Library w Londynie. Kierowany był przez specjalistów tejże Biblioteki oraz University of California, American Antiquarian Society i Göttingen University Library. Rejestrował produkcję wydawniczą Wielkiej Brytanii i kolonii angielskich, a także wszystkie anglojęzyczne publikacje wydane w latach 1701–1800. Powstały system pełni funkcję bibliografii, jak również katalogu centralnego. Sposób uzyskiwania informacji jest różnorodny – on line, na CD-ROM, i przez katalog mikrofiszowy.

Do prac nad tworzeniem tej ogromnej bazy źródłowej włączono ponad tysiąc bibliotek z osiemnastu krajów. Polsce ofertę współpracy złożył Dyrektor tego systemu pan Michael Crump na ręce prof. Anny Sitarskiej w 1987 r. podczas jej pobytu w Londynie. Propozycja spotkała się z przychylnym przyjęciem dr Jadwigi Krajewskiej, ówczesnej dyrektorki BUW. Strona polska rozpoczęła przygotowania do prowadzenia prac nad systemem.

W Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie utworzono Pracownię Informacji o Dawnej Książce Angielskiej w Zbiorach Polskich. Rozpoczęto organizowanie środowiska bibliotek naukowych do podjęcia współpracy. Koordynatorem prac została dr Maria Magdalena Biernacka.

Do realizacji wytyczonych zadań wytypowano dwadzieścia pięć instytucji w kraju: Bibliotekę Narodową, Śląską w Katowicach,

Czartoryskich w Krakowie, uniwersyteckie – w Krakowie, Lublinie (dwie), Łodzi, Toruniu i Warszawie, Polskiej Akademii Nauk – w Gdańsku, Kórniku, Krakowie, Wrocławiu, dwie biblioteki towarzystw naukowych – w Płocku i Poznaniu, siedem naukowych bibliotek publicznych – w Bydgoszczy, Cieszynie, Lublinie, Poznaniu, Szczecinie, Toruniu i Warszawie oraz zbiory Czapskich z Biblioteki Muzeum Narodowego w Krakowie, z Centralnej Biblioteki Wojskowej w Warszawie i Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie.

Owocem kilkuletniej współpracy było sporządzenie 11 802 opisów, które zostały przekazane Bibliotece Brytyjskiej w Londynie. Do rzadkości bibliograficznych należało 1 709 pozycji.

W Bibliotece Śląskiej prace na rzecz Systemu prowadziła pani kustosz Danuta Musiołowa. W latach 1991–1994 dokonała korekty 294 opisów starych druków, które systematycznie przekazywała do Warszawy.

Uznanie przez naukowców angielskich i amerykańskich czterdziestu czterech druków naszej kolekcji za szczególnie cenne jest niezmiernie wartościowym efektem tej współpracy. Nieznane skądinąd wydania czy nie notowana wersja językowa tych druków, świadczy o ich wyjątkowości. W naszej kolekcji przeważają druki francuskojęzyczne. Na kartach tytułowych wielu z nich widnieją fałszywe miejsce wydania – Londres, London.

Zbiór druków angielskich tworzą dzieła treści naukowej, literackiej, historycznej, prace filozoficzne, pisma polityczne, podręczniki, korespondencje, relacje z podróży, dzieła filozoficzne, słowniki językowe.

Do grupy zbiorów szczególnych należą niewątpliwie pisma, listy i utwory literackie „wielkiej czwórki” doby Oświecenia – Montesquieu, Voltaire'a, Diderota i Rousseau. Warto wymienić również nazwiska pisarzy, mających znaczny wpływ na rozwój literatury angielskiej i francuskiej – Daniel Defoe, Bernard le Bovier de Fontenelle, James Macpherson, James Thomson, Samuel Johnson, Thomas Gray. Interesującymi są prace naukowe N. Machiavellego, F. Bacona, I. Newtona, T. Bircha oraz D. Hume'a, oraz pochodzące z początku wieku XVIII wydania Biblii.

Zwraca również uwagę korespondencja znanych kobiet – Marii Stuart, królowej Szkocji, oraz dwóch faworyt króla francuskiego Ludwika XV.

Szczególnie ciekawymi są wydania listów dam francuskich. Pierwsza z nich to markiza Jeanne Antoinette Poisson de Pompadour, która była kobietą niezwykle, protektorką uczonych, pisarzy i artystów, popierającą wysiłki naukowe i wydawnicze encyklopedystów. Miała ogromny wpływ na politykę wewnętrzną i zagraniczną Francji. Listy jej skierowane były do wielu znaczących postaci epoki, by wymienić wśród nich Diderota, Voltaire'a, Richelieu czy Montesquieu. Korespondencję madame de Pompadour, z suplementem oraz odpowiedziami wydali w Londynie 1772 r. G. Owen i T. Cadell. Egzemplarz posiadany przez Bibliotekę pochodzi z rzadkiej edycji.

Podobnie zbiór listów Jeanne Becu du Barry, ściętej podczas Wielkiej Rewolucji Francuskiej. Redaktorem wydań listów madame du Barry był Mair Robert Maithieu François Pidanzat, sekretarz królewski księstwa Chartres, który zabezpieczył liczne dokumenty i pisma urzędowe oraz korespondencję znanych osób, by później stać się ich wydawcą. Tajemna historia hrabiny du Barry wydana w niemieckiej wersji językowej [London 1779], uznana została przez British Library za jedyny dziś znany egzemplarz.

Spośród dzieł podręcznikowych wymienić można *Agriculture complete* Johna Mortimera [Londres 1781], czy *Harmonia trigonometria* Henri Owena [London 1764].

Rzadkim wydaniem jest praca o tematyce handlowej *La noblesse commerçante* Gabriela François Coyera [Londres (et Paris) 1756], a także *Tableau de l'histoire generale des Provinces-Unies* Holendra Antoine Marie Cirisiera [Utrecht ; Londres ; Paris 1777-1783].

Niewątpliwie jednym z cenniejszych druków jest pierwsze wydanie *Tabulae astronomicae* Edmunda Halleya w łacińskiej wersji językowej z 1749 roku, z zamieszczonym miedziorytniczym portretem autora, profesora Oksfordu, który na zlecenie Towarzystwa Królewskiego w Londynie odwiedził w Gdańsku w 1679 roku Heweliusza.

Druki angielskie w zbiorach Biblioteki Śląskiej stanowią niemałą i różnorodną tematycznie kolekcję, zawierającą również polonika, co czyni ten zbiór szczególnie dla nas cennym.

Informacja o systemie na podstawie dokumentacji przekazanej Bibliotece Śląskiej przez dr Marię Magdalenę Biernacką.

Art. p. Biernackiej: *Przegląd biblioteczny* R. 67: 1999 z. 3.